

Gud är inte...

”Men i så fall, är inte både den dogmatiska kristenheten och den mer fria, mystiska traditionen lika klassiska?”

Den tidigare ärkebiskopen KG Hammar har skrivit en bok om språket om Gud: Släpp fången loss. Den handlar om språkets begränsningar i att tala om Gud. Korsväg möter honom på Sigtunastiftelsen för ett samtal.

I olika sammanhang får jag frågan: ”Tror du på Gud?” Eftersom du skriver i din bok att språket har klara begränsningar i att tala om Gud; hur brukar du svara på den frågan?

Jag lärde mig tidigt att det mest ärliga svar jag kan ge, om det måste vara ett kort svar, är nej. För det är med största sannolikhet så att frågeställaren menar något helt annat än jag, med både ordet ”Gud” och med ordet ”tro”. Det finns så mycket vanföreställningar om vad de tre bokstäverna GUD betyder. Men får jag chansen att förklara vad jag menar är förstås svaret ja. För mig är det så att om Gud

finns, finns Gud överallt i människors liv, men människor kanske kallar det för något annat. Människor tror ofta att det vi menar med Gud är ett övernaturligt väsen. Nyandligheten kan säga; ”det ni tror på är Gud i himmelen, men det vi tror på är Gud inom oss”. Det är ju inte sant, för vi tror också på Gud inom oss. Det kallar vi för Guds ande.

Med ”tro”, tror de flesta människor att vi menar hålla för sant, medan tro i kyrkans sammanhang i huvudsak handlar om tillit. Tro i betydelsen att hålla något för sant är en relativt ny företeelse.

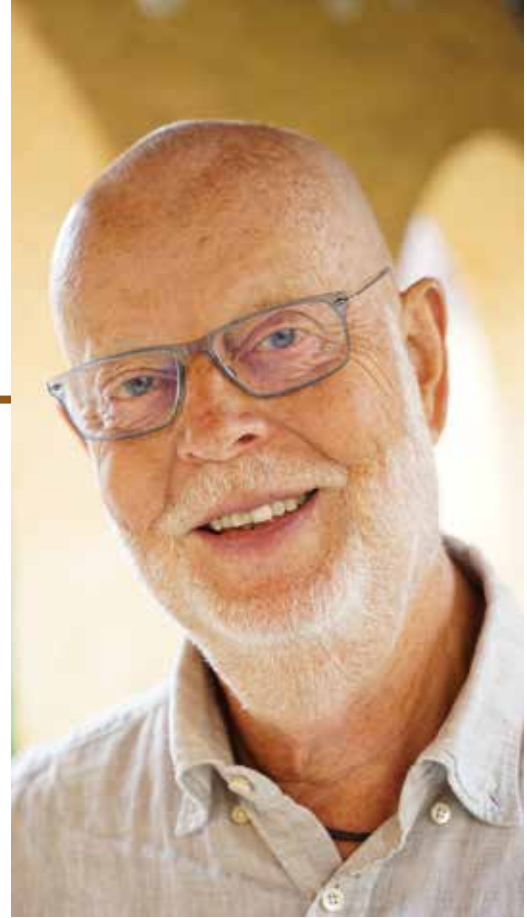
Huvudpoängen med konst, musik och religion är att tala existentiellt till människan och få oss att känna samhörighet, tillit och att förändras.

Hur då menar du?

Tro handlade från början om en erfarenhet, som har tolkats i språk. Människors erfarenheter av Gud, har klätts i det enda språk som är möjligt att använda om Gud, det metaforiska. I en enhetlig kristen kultur, som vi har haft, blir det tvärtom. Vi börjar med att fostras in i ett språk och försöker sedan tolka erfarenheter vi har utifrån det språket. Det är betydligt svårare. Vi hamnar lätt i en institutionaliserad kristenhet. Teologen Dionysos kom som en reaktion mot 100 år av romersk statskyrka. Kristendomen hade blivit statsreligion, det blev viktigt för staten vad man trodde, så att man kunde hålla ihop det Romerska riket. Då hävdade Dionysos att vi inte kan uttala oss om Gud, annat än i negativa termer. Vad vi än tänker om Gud, så är Gud inte just det vi tänker. Vi kan inte säga att Gud är vår fader, för då tänker vi för konkret och får en vrångbild av Gud. Vi kan inte ens säga att Gud inte är vår fader, för på något sätt är han ju det. Dionysos prövade därför att säga att Gud inte är vår fader, mest för att visa att språket brakar ihop när vi pratar om Gud.

Men vårt gudstjänstspråk är ju väldigt konkret. Vi pratar om "vår fader", "ära åt Gud i höjden", "faderns höggra sida". Är det inte väldigt antropomorft (människoliknande)?

Snarare är det så att gudstjänstens språk bygger på en antik världsbild. Det besvärliga är att de senaste 100 åren av bokstavstroende har lett till en höjning av statusen av den an-

tika världsbilden. "Vi tror som kristna alltid gjort. Vi står för en klassisk kristendom", kan man få höra. Men det är ren okunskap. Kristna genom alla tider har mycket mer betonat innebörden i bibelns berättelser än den historiska fakticiteten i händelserna. Vi som anses förhålla oss lite friare till bibeltexterna ses som liberala och avvikande. Det är inte sant. Det är vi som är friare i vår tolkning som står i den klassiska traditionen, så som kristenheten alltid har fungerat. Inkarnationen, när Gud blir kött, är en resa från en händelse till en innebörd, till tillit. Det viktiga är innebörden, inte händelsen.

Var inte mystikern Dionysos och den negativa teologin en liten fåra i kristenheten? Du talar om det som om det var huvudfåran i den kristna traditionen.

Det är en riktig invändning. Mystiker har alltid varit en motrörelse mot den institutionaliserade kristendomen. Den judiska lekfullhe-

ten i berättandet hade försvunnit och ersatts av institutionaliserade dogmer. Både politiska och religiösa diktatorer är alltid rädda för det personliga. Människor som säger ”Ja så kan man uttrycka det, men också så här”, är livsfarliga för en diktator. På samma sätt låstes Luthers frigörelse på 1500-talet in i 1600-talets ortodoxi i syfte att bilda nationalstater med hjälp av en dogmatisk kristendom som kunde hålla samman ett rike och skapa en enhetskultur. Trots det Paulus skriver i Galaterbrevet 5 att vi ska förbli fria, så används kristendomen som ett sätt att binda människor.

Men i så fall, är inte både den dogmatiska kristenheten och den mer fria, mystika traditionen lika klassiska? Som två falanger som alltid funnits sida vid sida och bråkat om vem som har rätt?

Hm, jo.

Men menar du, som står i den mystika traditionen, att händelserna i bibeln inte har inträffat?

Om vi tar händelsen att Jesus gick på vattnet, så kan vi tänka ja så var det, men det viktiga är innebörden. Vad betyder det för mig, hur förvandlar det mig. Men jag kan också ha friheten att tänka, det spelar ingen roll om Jesus gick på vattnet, men det spelar roll vad berättelsen, metaforen, betyder för mig, hur den förvandlar mig. Det är det judiska sättet, som kristendomen är sprungen ur, att tänka. Till skillnad från det grekiska. Det är viktigt att förstå att kristendomen är sprungen ur judendomen, inte ur grekisk filosofi!

Men om nu gudstjänstspråket bygger på en antik världsbild, borde vi inte skapa ett helt nytt gudstjänstspråk, med metaforer som talar till människor idag?

Det hjälper inte att hitta på ett nytt metaforiskt språk som talar till nutidens människor. Det skulle också förstenas efter ett tag. Vi måste lära oss att förstå att gudstjänstens språk finns i ett eget sammanhang. Ordet ”sanning” i gudstjänsten betyder inte detsamma som ”sanning” i en naturvetenskaplig kontext. Gudstjänstspråket syftar till att måla upp en relation, som ska skapa tillit och förvandla oss. En sann gudserfarenhet är förvandlande, annars är det ingen gudserfarenhet, den är existentiellt berörande. Naturvetenskaplig fakticitet kan jag lägga på hyllan, utan att det berör mig, men det kan jag inte med gudserfarenheten. Det är som med konst.

Hur då menar du?

Jag ser religion som en konst. Religion, konst och musik är tre konstarter, som i viss mån har liknande syften. Huvudpoängen med konst är inte att analysera måleriteknik. Huvudpoängen med musik är inte ackordanalys. Huvudpoängen med religion är inte faktaanalys. Huvudpoängen med konst, musik och religion är att tala existentiellt till människan och få oss att känna samhörighet, tillit och att förändras.

Du talade förut om att uttrycka utsagor om Gud i negativa termer, Gud finns inte eller Gud är inte vår fader. Kan man inte lika gärna använda begreppet Gud är ”mer än”?

Jo och det är nog ännu bättre. Gud är mer än vår fader. Men för att tala så behöver vi först landa i att vi inser att språket inte räcker till. Det vi kallar för negativ teologi. Sedan kan man tala om ”mer än”. T ex ”Gud är mer än vår fader” eller ”Gud är större”. Vi tror ju nämligen inte på språket, utan vi tror på Gud.

Text: Per Starke
Foto: Mikael Ringlander